

Rimas SKINKAITIS

Vytauto Didžiojo universitetas

Gabrielius Edvinas KLIMENKA

Vytauto Didžiojo universitetas

Kvaziorientalistinis mitas apie Kristų: Jėzus buvo vegetaras

SANTRAUKA. Straipsnyje keliama problema dėl viešajame diskurse egzistuojančio, bet realaus atliepo katalikiškojoje kristologijoje neturinčio tikėjimo, kad Jėzus Kristus buvo vegetaras. Darbe atskleidžiamos kvazirytietiško ezoterinio pobūdžio ideologijomis grindžiamos idėjos, dažnai pateikiamos kaip autentiška biblinė bei krikščioniška žinia. Ezoteriniai ir orientalistiniai naujieji religiniai judėjimai, taikydami selektyvios faktų bei biblinių citatų atrankos metodą, stengiasi įrodyti, kad autentiškas Jėzaus mokymas prarastas, todėl amžiams bėgant užmirštos žinios atsiskleidžia per naujuosius apokrifus. Straipsnyje ieškoma autentiško atsakymo į klausimą „Ar Jėzus buvo vegetaras?“

RAKTAŽODŽIAI: kvazirytietiška mitologija, ezoterinė kristologija, Jėzus Kristus ir vegetarizmas, modernioji mitologija.

Įvadas

Viešajame diskurse egzistuoja trys gana paplitę ir tarpusavyje susiję mitai apie krikščionybę, turintys ryšį su ezoterika: Jėzus keliavo į Indiją, Šventasis Raštas buvo perrašytas ir Jėzus buvo vegetaras. Pirmasis mitas yra pamatinis, antrasis leidžia laisvą biblinių tekstų interpretaciją, trečiasis išplaukia iš pirmų dviejų. Taip norima parodyti, kad Jėzus Kristus paslėptojo gyvenimo metais (12–30 metų laikotarpiu) gyveno Indijoje. Ezoterikoje paslėptieji Jėzaus gyvenimo metai paprastai vadinami prarastaisiais. Remiamasi tuo, kad atseit ilgą laiką buvo prarasti tekstai, kalbantys apie šį Jėzaus gyvenimo laikotarpį. Tikima, kad vėliau buvo „atrasti“ naujieji apokrifai, sugrąžinę žmonėms „tiesą“. O „tiesa“ – tai, jog Jėzus ilgą laiką keliavo po Indiją, Persiją, Graikiją ir Angliją. Tikima, kad naujieji apokrifai parodė, jog Šventasis Raštas buvo perrašytas ir kad Jėzus bei pirmieji krikščionys laikėsi vegetariškos mitybos. Minimimi mitai

tarpusavyje glaudžiai susiję ir savo ruožtu kuria begalę kitų modernių mitologijų ar jų variacijų. Šiame tekste apžvelgsime paskutinį, paprastai puoselėjamą įvairių ezoterinių grupių (pvz., dalies *erichiečių*), naujų religinių judėjimų (pvz., Krišnos sąmonės judėjimo) bei pseudomokslinių kryptų, kurios savo mokyme akcentuoja sveikos mitybos taisykles. Šis mitas išskirtinas todėl, kad į jį suplaukia kiti du. Pastarasis formuoja įvairių naujų religinių judėjimų sąvimonę: nuo Krišnos sąmonės ir teosofų iki anastazininkų bei sekuliariųjų vegetarų. Atliepiant į nūdienos pastoracijai keliamus iššūkius, susijusius su ezoterikos plitimu, svarbu atskleisti viešajame diskurse pasireiškiančias mitologijas. Jų kilmės, keliamų idėjų ir įtakos pažinimas gali palengvinti sielovados darbuotojų tarnystę. Sielovados darbuotojai neretai neturi atsakymų į Bažnyčios narių keliamus kristologinius klausimus, išplaukiančius iš vadinamųjų naujų apokrifų, ezoterinių judėjimų ar kitų panašių mokymų.

Nors ezoterinės idėjos Bažnyčios kontekste yra nagrinėjamos, tačiau, bent jau Lietuvoje, ši tema vis dar yra latentinės būsenos. Dėl menko tokių temų ištirtumo neretai ir Bažnyčios atstovai sukuria mitus apie oponuojamą sritį, taip diskredituodami Bažnyčios autoritetą. Tai, kad katalikiškoji akademinė bendruomenė po truputį plėtoja tokio pobūdžio tyrimus, teikia vilties, jog ateityje sielovadininkai turės visas reikiamas kompetencijas, leisiančias tinkamai pagelbėti asmenims, paklydusiems klaidžioje ezoterinės kristologijos vingrybėse.

Tyrimo objektas: kvazirytiškas mitas apie Jėzų Kristų kaip vegetarą.

Tyrimo tikslas: išnagrinėti, ar atitinka iš modernių mitologijų kilusi Jėzaus vegetaro idėja Apreiškimą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti mito apie Kristų vegetarą kilmę.
2. Atskleisti iš modernių mitologijų kilusio vegetarizmo ideologijos klaidas, kurios remiasi Šventojo Rašto ir Jėzaus Kristaus autoritetu.

Tyrimo metodas: aspektinė teorinė analizė.

Indiškojo Jėzaus mitas: idėjos

Mitas remiasi paslėptojo Jėzaus gyvenimo metais, t. y. laikotarpiu tarp dvyliktųjų ir trisdešimtųjų Jėzaus metų. Istoriniai šaltiniai nepateikia jokios konkrečios informacijos apie istorinio Jėzaus gyvenimą tuo laikotarpiu, tad esama įvairių spekuliacijų ar bandymų restauruoti įvykius iš antrinių nuorodų, pavyzdžiui, tradicinis aiškinimas, kad Jėzus dirbo dailide ir kartu su Juozapu darbavosi Seforyje, nes 6 m. karaliaus Erodo sūnus Antipas ėmėsi atstatinėti Galilėjos miestą Seforį, kurį statė 12 metų ir vyresni vyrai.¹ Nepaisant mokslinių bandymų atkurti paslėptuosius Jėzaus metus, šia tema esama įvairių spekuliacijų: nuo tikėjimo, kad Jėzus buvo ateivis iš kitos planetos,

¹ Plg. Крейт Эванс, *Иисус и его мир: Новейшие открытия* (Москва: Эксмо, 2015), 39.

iki mūsų aptariamų temų. Ezoterika ir kai kurios kvazirytietiškos religinio pobūdžio grupės teigia, kad Jėzus didelę savo paslėptojo gyvenimo dalį praleido Indijoje. Neretai tvirtinama, kad budizmas yra ta religija, kuri padėjo krikščionybės atsiradimo pamatus.²

Mitas apie indiškąjį Jėzų kyla iš dailininko keliautojo ezoteriko Nikolajaus Reriho (1874–1947) ir rusų žurnalisto Nikolajaus Notovičiaus (1858–1916) kelionių į Himalajus. Abu teigė, kad iš Tibeto lamų sužinojo tiesą apie Issą³ (t. y. Jėzų) bei prarastąją evangeliją, pasakojančią apie prarastuosius jo gyvenimo metus⁴. Deja, šių tekstų jokios vėliau rengtos ekspedicijos neaptiko. Dalis šios moderniosios mitologijos taip pat paremta naujaisiais apokrifais, tokiais kaip 1908 m. publikuota Levio H. Dowlingo „Vandens eros evangelija“. Šiame moderniajame apokrifė pasakojama, kaip Indijos princas Ravana ieškodamas dieviškos išminties Vakaruose sutinka paauglį Jėzų ir sužavėtas jo išminties pasiima jį į savo kraštus.⁵ Panašaus pobūdžio tekstais spekučiuojama kalbant apie tas Jėzaus gyvenimo sritis, kurių neįmanoma rekonstruoti dėl istorinių šaltinių stokos.

Indiškojo Jėzaus mitu bandoma parodyti, kad Jėzus iš tiesų nėra Dievas. Jis laikomas žmogumi, kuris atkeliavęs iš Palestinos į Indiją mokėsi pas vietinius brahmanus. Čia jis išmoko daryti stebuklus, perprato Vedų mokslą, išmoko jogos, sveikos gyvensenos, vegetarizmo, persisėmė reinkarnacijos idėjomis. Jėzus išmoko begalę kitų dalykų, kuriuos svarbu pagrįsti ezoterinės minties puoselėtojams, idant remdamiesi Jėzaus autoritetu įgytų tam tikrą legitimumą. Anot religijotyryninko Gintaro Beresnevičiaus, ezoteriniai judėjimai negali apsieiti be Jėzaus asmens, nes „Europoje religinė tradicija turi dviejų tūkstančių metų istoriją. Ji patikrinta, ji veikia. Jėzus mokė prieš du tūkstančius metų: juo pasitikėti šiandien juolab galima [...] Vieni Jėzų teigdami, kiti nuo jo atsiribodami vis tiek negali išvengti fakto, kad jis centre.“⁶ Taigi, nors Jėzus šiame mite nelaikomas Dievu, tačiau jis laikomas didžiu mokytoju, be kurio autoriteto negalima apsieiti. Kita vertus, mažiau sąmoningą kataliką Jėzaus įterpimas į ezoterinės idėjos sklaidą gali paklaidinti, nes asmuo, kritiškai neįvertinęs informacijos, nejučia persiima pseudokristologinėmis idėjomis.

Mitu taip pat norima parodyti, kad ne viskas, kas parašyta Biblijoje, yra tiesa, nes ji buvo perrašyta, dalis informacijos buvo sąmoningai nuslėpta ar iškraipyta. Perrašymo motyvai ir laikotarpis varijuoja priklausomai nuo ideologinės grupės. Paprastai teigiama, kad toks buvo imperatoriaus Konstantino paliepimas, kitur nurodomi kitų

² Plg. Фида М. Хасснайн, *В поисках исторического Иисуса. Из апокрифических, буддийских, исламских и санскритских первоисточников* (Москва: Сатва, 2006), 27.

³ Plg. Николай Александрович Нотович, *Неизвестная жизнь Иисуса Христа* (Донецк: Институт Культуры ДонНТУ, 2010), 6–13.

⁴ Plg. Николай Константинович Рерих, *Избранное* (Москва: Советская Россия, 1979), 170.

⁵ Plg. Леви Х. Доулинг, *Евангелие эпохи Водолея* (Санкт-Петербург: Институт метафизики, 2010), 38–39.

⁶ Gintaras Beresnevičius, *Naujojo atgimimo išvakarės: Kontrsekuliarizacijos Lietuvoje kontūrai* (Vilnius: Aidai, 2005), 103, 121.

valdovų vardai. Taip pat gana dažnai tvirtinama, jog originalus tekstas neišlikęs, tad jis iškreiptas daugybę kartų verčiamas.⁷ Mito tikslas: įrodyti, kad krikščioniškasis mokymas neatitinka originalių Jėzaus minčių, taip pat, kad Bažnyčia taip bando kontroliuoti savo ganomuosius.

Šventasis Raštas: ar tikrai jis draudžia valgyti mėsą?

Neretai „tiesa“, kad Jėzaus būta vegetaro, grindžiama selektyviai parinktomis Šventojo Rašto citatomis. Idant suvoktume kontekstą bei tai, kiek teisingi yra teiginiai, kad Biblija neva draudžia valgyti mėsą, pažvelkime į pagrindinius biblinio vegetarizmo apologetų teiginius. Šis draudimas paprastai grindžiamas pirmuoju sukūrimo pasakojimu: „Dievas tarė: „Štai daviau jums visus visoje žemėje sėklą teikiančius augalus ir visus medžius, vedančius vaisius su sėklomis; jie bus jums maistas. O visiems laukų gyvuliams, visiems padangių paukščiams ir visiems žeme rėpliojantiems gyvūnams, turintiems gyvybės alsavimą, *maistui visus žaliuosius augalus*“ (Pr 1, 29–30)⁸. Šią citatą galima aptikti daugumoje biblinio vegetarizmo šalininkų veikalų. Paprastai šia citata ir apsiribojama, nors esama ir bandymų kiek plačiau apžvelgti biblines citatas.

Selektyvus Šventojo Rašto citavimas yra būdingas ezoterizmo ar pseudomokslo kryptims. Tendencingai parenkant Biblijos citatas, norima pagrįsti pačius neįtikimiausius dalykus. Pvz., anot raeliečių aiškinimo, Jėzus, kuris buvo ateivis, naudojosi telepatija, ligonius gydė specialiomis technologijomis generuojamais spinduliais, duonos padauginimo stebuklo metu jis dalijo sudrėkintą maisto koncentratą, vandens paviršiumi vaikščiojo, panaudodamas antigravitacinį spindulį, o atsimainymo metu jį apšvietė ateivių erdvėlaivis.⁹ Konkrečiai iš pirmiau minėtos Pradžios knygos eilutės, vadovaujantis selektyvia samprata, atrodo, kad Dievas tikrai leidžia valgyti augalus ir, savaime suprantama – draudžia valgyti mėsą. Mėsos draudimas yra numanomas. Jei kokiame nors mokyme vadovaujantis dvasingumo motyvais ginama vegetarinė mityba, tada, norint išlaikyti nuoseklumą ir visuminį tiesos suvokimą, derėtų cituoti ir Pradžios knygos 9 skyrių, kuris paprastai yra nutylimas. Šioje vietoje pasakojama, kaip Dievas po Tvano, sudarydamas sandorą su Nojumi, pastarajam taria: „*Kas juda ir yra gyva, bus jums maistui. Duodu juos visus jums, lygiai kaip daviau jums žaliuosius augalus*“ (Pr 9, 3).

Paradoksalus biblinio konteksto nepaisymas. Leo Taksilio žodžiais tariant: gal vegetarizmas buvo toks blogas dalykas, kad Dievas, visus vegetarus nuskandinęs per Tvaną, paliepė valgyti mėsą?¹⁰ Atsakymą į šį humoristinį Taksilio klausimą pateikia

⁷ Plg. Элизабет Клер Профет, Эрлин Л. Профет, *Реинкарнация: утерянное звено в христианстве* (Москва: Лонгфелло, 2007), 143–145.

⁸ Šventasis Raštas cituojamas iš: *Biblija, arba Šventasis Raštas* (Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 1999), nebent nurodyta kitaip.

⁹ Plg. Raël, *Pranešimas perduotas mūsų protėvių* (Kaunas: Kopa, 2005), 60–71.

¹⁰ Plg. Лео Таксиль, *Забавная Библия*, <https://www.rodnovery.ru/knizhnaya-polka/340-taksil-leo-zabavnaya-bibliya>, 21.

Stivenas J. Rozenas: Dievas, matydamas žmonijos nuopuolį, laikinai davė leidimą maitintis mėsa, nes visi augalai per Tvaną nuskendo, tad nebeliko nieko kito, ką galima būtų valgyti. Šiuo atveju leidimas valgyti suvokiamas kaip laikinas reiškinys. Autorius pabrėžia, kad tai buvo leidimas, o ne liepimas valgyti mėsą.¹¹ Tokia interpretacija arčiau tiesos ir visuminio biblinio požiūrio, tačiau ne visai atitinka Biblijos sampratą, nes Šventajame Rašte esama nurodymų, kad „*mėsą gali valgyti*“ (Įst 12, 27), taip pat nuorodų, kokią mėsą izraeliečiui valgyti dera, o kokios nedera. Vertinant biblinės sampratos visumą, draudimo valgyti mėsą nerasime, tačiau aptinkame daug nuorodų, kokią mėsą galima naudoti maistui bei kada nuo jos derėtų susilaikyti. Nepaisant to, vis tiek šio mito šalininkai, tokie kaip sinkretiškojo budizmo ir krikščionybės mišinio Quan Yin metodo meistrė Ching Hai, teigia, kad pirmieji krikščionys ir ne tik jie, bet ir biblinių laikų žydai buvo vegetarai.¹²

Kita įprastai, nors kiek rečiau, cituojama Šventojo Rašto vieta yra iš apaštalo Pauliaus Laiško romiečiams: „*Kaip mėsos nevalgymas, taip ir vyno negėrimas – abu dalykai geri*“¹³. Čia Ching Hai savais žodžiais persako apaštalo Pauliaus žodžius: „*Verčiau nevalgyti mėsos, negerti vyno ir vengti visko, kas gali pastūmėti brolių į nuodėmę*“ (Rom 14, 21). Verta pastebėti, kad taip cituojant dažnai nepaisoma ne tik konteksto, bet ir tikslios biblinio teksto prasmės. Apaštalas Paulius čia kalba apie stipraus ir silpno tikinčiojo santykį, o ne apie maisto vartojimą. Šiek tiek anksčiau apaštalas Paulius apie maistą ir mėsos valgymo „draudimą“ gana aiškiai pasakė: „*Vienas įsitikinęs, kad jam valia viską valgyti, o silpnasis valgo tiktai daržoves. Kuris valgo, tegul neniekina nevalgančio, o kuris nevalgo, tegul neteisias valgančio, nes ir jį priėmė Dievas*“ (Rom 14, 2–3). Apaštalo Pauliaus požiūriu, jokio skirtumo, ką žmogus valgytų, – mėsą ar daržoves. Be to, Laiško romiečiams visame 14 skyriuje kalbama ne apie maisto draudimą, bet apie pagarbą vienas kitam. Būtent tai ir akcentuoja apaštalas. Taigi, jei pridursime, kad kitame laiške Paulius sakė: „*Valgykite visa, kas parduodama mėsos prekyvietėje, sąžinės labui nieko neklausinėdami*“ (1 Kor 10, 25), taps dar akivaizdžiau, jog apaštalas nebuvo nusistatęs prieš mėsos kaip tokios valgymą. Pauliaus teologijoje maisto klausimas buvo aptartas ne kartą, tačiau nėra jokio konkretaus draudimo maitintis mėsa. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad apaštalui Pauliui svarbus klausimas, susijęs su maistu, buvo stabams paaukoto maisto valgymas.¹⁴ Tačiau čia taip pat su ypatingais *tabu* nesusiduriame. Apaštalui Pauliui svarbiau bendrystė su Viešpačiu, o ne mitybos klausimai.

¹¹ Plg. Стивен Розен, Вегетарианство в мировых религиях (Москва: Философская книга, 2008), 14–15.

¹² Plg. Ching Hai, *The Key of Immediate Enlightenment* (Taipei: International Association Publishing Co, 2007), 59

¹³ Plg. Plg. Hai, *The Key of Immediate Enlightenment*, 64.

¹⁴ „*Dėl stabams paaukotų dalykų mums aišku: mes visi turime pažinimą. Deja, pažinimas išpučia, užtat meilė ugdo. Jei kas tariasi ką nors žinąs, tai jis nė nežino, kaip reikia pažinti. Bet kas myli Dievą, tas yra jo pažintas. Taigi dėl stabams paaukotos mėsos valgymo mes žinome, jog iš tikro nėra pasaulyje stabų ir nėra jokių dievų, tik vienas Dievas. Ir nors būtų vadinamųjų dievų danguje ar žemėje – daug tų dievų ir daug viešpačių, tai mes turime tik vieną Dievą – Tėvą, iš kurio yra visa ir jam esame mes, ir vieną Viešpatį – Jėzų Kristų, per kurį yra visa ir mes esame per jį. Deja, ne visi turi tokį pažinimą.*“

Pasak Pauliaus, svarbiausias akstinas, kodėl nederėtų valgyti mėsos, susijęs su kito asmens tikėjimu ir drauge reiškia asmeninį pasirinkimą. Pirmojo laiško korintiečiams 8 skyriaus tekstas taip pat atsako į klausimą: ar valgomas maistas gali išgelbėti pasaulį? Tai svarbu, nes būtent šis teiginys yra gana reikšmingas vegetariškosios mitybos apologetų mokymuose. Vegetariškojo dvasingumo propaguotojų nuomone, mėsos vartojimas maistui yra viena iš pagrindinių pasaulio kančios priežasčių. Mintant tik daržovėmis pasaulyje vyrautų taika ir meilė, nebūtų karų bei ligų.¹⁵ Šios mintys grindžiamos selektyviai parinktomis Šventojo Rašto citatomis, išmetant tai, kas netinka ar nepatogu, tad vėl nekreipiama dėmesio į tokias Pauliaus išsakytas mintis: „*Maistas negali mūsų priartinti prie Dievo. Kai nevalgome, nieko neprarandame, ir kai valgome, nieko nelaimime*“ (1 Kor 8, 8), juk „*Dievo karalystė nėra valgis ar gėrimas*“ (Rom 14, 17).

Toks vegetarizmo šalininkų tikėjimas išreiškia tikėjimą karmos dėsniu, kuris iš esmės prieštarauja krikščioniškajam atpirkimo mokymui. Teigiama, kad gyvūno nugalabijimas neša savyje neigiamą karminį užtaisą, veikiantį ne tik tuos, kurie dalyvavo nugalabijime (čia verta pastebėti, kad paprastai vartojamas žodis „nužudymas“, taip gyvūno nugalabijimas prilyginamas žmogžudystei), bet ir tuos, kurie parduoda mėsą, ją gamina, patiekia ir valgo. Šis neigiamas karminis poveikis daro įtaką ne tik individams, bet ir su tuo susijusioms socialinėms grupėms: šeimai, bendruomenei, tautai, žmonijai.¹⁶ Tačiau pamirštama, kad bet koks susilaikymas nuo maisto yra skirtas ne tiek pasaulinio gėrio įsigalėjimui, kiek yra gėris iš savęs, nes, kaip pastebi Maskvos stačiatikių patriarchas Tichonas, padeda įgyti dorybių, tačiau gali žmogų ir pražudyti.¹⁷

Teiginiai, kad Šventasis Raštas draudžia valgyti mėsą, ir meistriškas selektyvus jo citavimas paprastai neatspindi biblinio teksto visumos. Asmuo, neskaitęs Biblijos ar su ja susipažinęs tik paviršutiniškai, gali būti gana paprastai suklaidintas. Eilinis tikintysis mato tai, kas pateikiama, paprastai faktų netikrina. Norint suprasti visumą reikėtų pavartyti Šventąjį Raštą ar bent jau peržvelgti kontekstą, iš kurio ištrauktos cituojamos eilutės. Deja, to dažnas nedaro, tad jo tikėjimo tiesos gali būti lengvai iškreiptos dėl nežinojimo argumento (lot. *argumentum ad ignorantiam*).

Kai kurie, iki šiol pripratę prie stabų, valgo mėsą, kaip stabams paaukotą, ir jų silpna sąžinė susitepa. Maistas negali mūsų priartinti prie Dievo. Kai nevalgome, nieko neprarandame, ir kai valgome, nieko nelaimime. Vis dėlto žiūrėkite, kad jūsų laisvė netaptų papiktinimu silpniesiems. Antai, jei kas pamatytų tave, turintį pažinimą, stabų šventykloje už stalo, tai argi silpno žmogaus sąžinė nebus paskatinta valgyti stabams paaukotos mėsos?! Tokiu būdu silpnasis žus dėl tavo pažinimo. O juk jis – brolis, už kurį numirė Kristus. Šitaip nusikalsdami broliams ir sužeisdami jų silpnas sąžines, jūs nusikalstate Kristui. Tad jei valgis piktina mano brolį, aš nevalgysiu mėsos per amžius, kad tik nepapiktinčiau brolio“ (1 Kor 8).

¹⁵ Plg. Nevartoti mėsos, žuvies etc., <http://www.nitaigauracandra.lt/lt/mesos-valgymas>. Šrīmad Bhagavatam 1.17.38 sako, kad Maharaja Parikšitas leido gyventi Kali asmenybei tose vietose, kur žaidžiami azartiniai žaidimai, svaiginamasi, vyksta prostitucija ir žudomi gyvuliai. Keturi nuodėmingo gyvenimo ramsčiai: dyutam panam striyah sūna – žaidimai, gėrimas, laisvas seksas, gyvulių žudymas. Jie sukelia pasekmes, kurias mes patirsime ateityje kaip kančią [...] Valgydamas mėsą žmogus naikina kitas gyvas būtybes, vartodamas svaigalus, žmogus naikina save.

¹⁶ Plg. Мясоедение и закон кармы, <https://www.planetaom.ru/myasoedenie-i-karma/>.

¹⁷ Plg. Тихон. Вегетарианство и его отличие от христианского поста, https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/ortodox/Article/Tih_VegPost.php.

Kaip jau minėta, Biblijoje daug daugiau vietų, kuriose Dievas leidžia maitintis mėsa. Penkiaknygėje gausu vietų, kuriose paaiškinama, kokie gyvūnai gali būti valgomi, o kokie ne. Remiamasi hebrajiška košerinio maisto samprata, vieni gyvūnai laikomi švariais, kiti ne. Bendrą vaizdą padeda susidaryti ir pavyzdžiai, kuriuose nusakomos mėsos valgymo taisyklės: „Taip kalbėkite izraelitams: *Iš visų keturkojų žemėje šiuos gyvulius galite valgyti. Kiekvieną gyvulį, kuris yra skeltanagis ir atrajoja, galite valgyti*“ (Kun 11, 2–3); „*Iš gyvulių galite valgyti kiekvieną gyvulį, kuris turi nagą, skeltą į dvi dalis, ir atrajoja*“ (Įst 14, 6); „*Tačiau, kur tik nori, gali skersti ir valgyti mėsą bet kurioje iš savo gyvenviečių pagal palaiminimą, kurį VIEŠPATS, tavo Dievas, yra tau davęs. Ir nešvarūs, ir švarūs gali ją valgyti, kaip gazelės ar stirnos mėsą*“ (Įst 12, 15); „*Atnašausi savo deginamąsias aukas, mėsą ir kraują, ant VIEŠPATIES, savo Dievo, aukuro; kitų tavo aukų kraujas iš tikrųjų bus išlietas prie VIEŠPATIES, tavo Dievo, aukuro, bet mėsą gali valgyti*“ (Įst 12, 27); „*Galite valgyti visus švarius sparnuotus gyvūnus*“ (Įst 14, 20). Apie tai, kad nėra ypatingų mitybos draudimų, rašoma ir Naujajame Testamente. Po prisikėlimo Jėzus pasirodė mokiniams ir „*jiems iš džiaugsmo vis dar netikint ir stebintis, Jėzus paklausė: „Ar neturite čia ko nors valgyti?“ Jie padavė jam gabalą keptos žuvies. Jis paėmė ir valgė jų akyse*“ (Lk 24, 40–43); po apaštalo Petro regėjimo „*jam pasigirdo balsas: „Kelkis, Petrai, pjauk ir valgyk!“ Petras atsakė: „Jokių būdu, Viešpatie! Aš niekuomet nesu valgęs sutepto ar nešvaraus maisto.“ O balsas vėl tarė: „Ką Dievas apvalė, tu nevadink suteptu!“*“ (Apd 10, 13–15); „*Dar išgirdau balsą, man sakantį: ‘Kelkis, Petrai, pjauk ir valgyk!’ Aš atsakiau: ‘Jokių būdu, Viešpatie! Dar niekuomet suteptas ir nešvarus maistas nebuvo mano burnoje’. Bet balsas iš dangaus prabilo antrą kartą: ‘Ką Dievas apvalė, tu nevadink suteptu!’“*“ (Apd 11, 7–9).

Taigi Šventajame Rašte nėra konkretaus draudimo valgyti mėsą, negana to, daug kur Dievas suteikia konkretų leidimą valgyti mėsą. Bet koks teigimas, jog Dievas per Bibliją draudžia valgyti mėsą, yra faktų iškraipymas ir meistriškas žaidimas citatomis.

Ar Jėzus buvo vegetaras?

Krišnos sąmonės judėjimo receptų knygoje minima, kad krikščionims atsisakyti mėsos labiausiai trukdo klaidingas įsitikinimas, jog Kristus valgė mėsą. Apie tai atseit byloja keletas nuorodų iš Naujojo Testamento.¹⁸ Kaipgi yra iš tiesų? Ką sako Kristaus vegetaro sekėjai ir ką apie tai iš tiesų kalba Naujasis Testamentas?

Vienareikšmiškai teigti, jog Jėzus maitinosi tik vegetariškai, būtų labai netikslu. Tiesa, konkrečių nuorodų apie Jėzaus mitybos įpročius beveik nėra. Visiškai tikėtina, kad Jėzaus mitybos įpročiai niekuo nesiskyrė nuo eilinio to meto judaizmo išpažinėjo, t. y. košerinė mėsa ir vynas visiškai laisvai galėjo būti Jėzaus maisto raciono dalis.

¹⁸ Plg. Adiradža Dasa, *Harė Krišna vegetariniai valgiai* (International: The Bhaktivedanta Book Trust, 1994), 24.

Žinoma, skaitant selektyviai parinktas Evangelijų citatas, galima įrodyti, ko gero, bet kokią kvazikristologinę idėją. Tačiau visuminis teksto suvokimas savaime eliminuoja didžiąją dalį klaidatikysčių.

Ezoterinių ir jiems artimų judėjimų nuomone, Jėzaus vegetarizmą liudija tai, kad jis buvo vadinamas Nazariečiu, iš to daroma išvada, jog jis buvo nazyras. Tai atrodytų logiška, juk nazyrai nevalgė mėsos, nešiojo ilgus plaukus (plg. Ts 13, 7), negėrė vyno (plg. Sk 6, 1–4), taip pat buvo pašvęsti Viešpačiui (plg. Sk 6, 8). Būtent toks Jėzaus asmens įvaizdis atitinka visuomenėje suformuotą paveikslą. Iš tiesų nėra tiksliai žinoma, kaip atrodė Jėzus ir ką jis valgė, tikra tik tai, jog jis buvo pašvęstas Dievui, tačiau šiuo atveju svarbi pati žodžio reikšmė, kuria meistriškai manipuluojama. Jėzus buvo vadintas Nazariečiu (hebr. *a-nodzri*), tai reiškė *Nazareto miesto gyventojas*. Žodis *nazyras* (hebr. *nazir*) reiškė *pašvęstasis*. Tai du skirtingi žodžiai, kurie originalo kalba ne tik skamba nevienodai, bet ir turi visiškai skirtingas reikšmes. Panašumas atsiranda tik tada, kai bandoma remiantis anglišku tekstu (taip paprastai ir daroma vakarietiškoje literatūroje) pagrįsti Jėzaus vegetarišką gyvenimo būdą. Čia remiamasi panašiu žodžių *nazarietis* ir *nazyras* skambesiu anglų kalboje: „*When either man or woman shall separate [themselves] to vow a vow of a NAZARite, to separate [themselves] unto the LORD*“ (Sk 6, 2) bei „*He shall be called a NAZARene*“ (Mt 2, 23).¹⁹ Šių eilučių lietuviškas vertimas taip pat gali klaidinti, ypač jei skaitantysis turi iš anksto suformuotą nuomonę: „*Kalbėk izraeliečiams, sakyk jiems: kai kas nors, vyras ar moteris, padaro ypatingą įžadą, – naziro įžadą, – pasišvęsti Viešpačiui*“ (Sk 6, 2) bei „*Jį vadins Nazariečiu*“ (Mt 2, 23).

Toje pačioje Krišnos Sąmonės knygelėje nurodyta, kad Naujojo Testamento tekstai neteisingai išversti, nes graikiški žodžiai *throphe* bei *brome* ir panašūs žodžiai verčiami kaip „mėsa“, o iš tiesų reiškia „maistą ar valgymą platesniaja prasme“.²⁰ Taip, šie žodžiai iš tiesų reiškia maistą, tačiau jie ir vartojami kalbant apie mitybą kaip tokią, kalbant apie mėsą, vartojamas žodis, reiškiantis mėsą, pvz., jau minėtoje Rom 14, 21 citatoje vartojamas žodis *kreas*, reiškiantis būtent *mėsą*. Taip pat iškart pateikiama nuoroda į Evangelijos pagal Luką 8, 55: „*Jos dvasia sugrįžo, ji tuojau atsikėlė. Jėzus liepė duoti jai valgyti*“, nes viename angliškame vertime (deja, nenurodyta kuriame, bet greičiausiai turimas omenyje *King James*) yra pavartotas žodis „mėsa“. Taigi, viena vertus, nenurodoma, iš kur cituojamas tekstas, tad sunku oponuoti, kita vertus, lietuviškas vertimas parodo, kad oponavimas Šventojo Rašto vertimui neatitinka realybės.

Taip pat dažnas teiginys, susijęs su žodžiu *kreas* (mėsa), nes Naujajame Testamente jis niekur nevartojamas valgymo kartu su Kristumi prasme. Todėl daroma išvada, kad Kristus išties buvo vegetaras, juk tai tarsi patvirtina ir Izaijo pranašystė: „*Štai mergele laukiasi kūdikio; ji pagimdys sūnų ir pavadins jį vardu Emanuelis. Varške ir medumi jis maitinsis, mokėdamas atmesti, kas pikta, ir rinktis, kas gera*“ (Iz 7, 14–15). Tiesa, šis

¹⁹ The Bible Authorized King James Version (Oxford: Oxford University Press, 1997).

²⁰ Plg. Dasa, *Harė Krišna vegetariniai valgiai*, 24.

žodis netaikomas kalbant apie Kristų ir maistą, tačiau Pauliaus laiškuose žodis *kreas* ne kartą vartojamas aprašant valgyimą (plg. Rom 14, 21; 1 Kor 8, 13), o juk Paulius net ir leisdamas valgyti mėsą norėjo būti „*tokio nusistatymo kaip Kristus Jėzus*“ (Fil 2, 5), vadinasi, jei vadovausimės vegetarišku Šventojo Rašto aiškinimo metodu: apaštalas norėjo būti toks, kaip Jėzus, o jei Jėzus buvo vegetaras, tada ir Paulius turėjo pasisakyti už vegetarizmą, bet kadangi, kaip jau išsiaiškinome, Pauliui vegetarizmas nebuvo itin aktualus, tai ir Jėzus nebuvo vegetaras. Žinoma, tai tik žaidimas žodžiais, dabar nagrinėjime tekstus toliau.

Evangelijose aptinkame citatą, kuri gali paskatinti manyti, jog Jėzus valgė mėsą. Tai Paskutinės vakarienės įvykiai. Jos metu buvo valgomas Velykų avinėlis, tačiau vienintelė vieta, kurioje Kristus tikrai valgo, yra paminėta po prisikėlimo – jis valgo žuvį. Vien tai rodo, kad jis negalėjo būti vegetaras, nes valgė gyvūną.²¹ Nepaisant to, vegetariškojo dvasingumo propaguotojai mano, kad Jėzus savo pavyzdžiu nurodė mitybos taisyklės, tad pirmieji krikščionys privalėjo būti vegetarai.

Paprastai teigiama, kad krikščionys buvo vegetarai iki krikščionybės paskelbimo visuotine Romos imperijos religija. Tik tada buvo suteiktas leidimas valgyti mėsą.²² Tikėjimas, kad Jėzus buvo vegetaras, šios idėjos propaguotojams leidžia manyti, kad ir pirmieji krikščionys buvo vegetarai. Šiame kontekste paprastai painiojamos dvi sąvokos: pasninkas ir vegetarizmas. Paprastai pasninkas suprantamas kaip reikalavimas būti vegetarais. Tačiau jei nagrinėjame istorinį kontekstą, neaptinkame jokių nuorodų, kad vegetarizmas būtų privalomas. Priešingai, aptinkame neigiamą požiūrį į vegetarizmo dvasingumo ideologiją. Pavyzdžiui, 314 metais Ankyros sinodo XIV kanone nurodoma, kad jei kas nors nori atsisakyti valgyti mėsą, turi prieš tai jos paragauti, o jei kunigas atsisako valgyti net ir daržoves, virtas kartu su mėsa, turi būti pašalintas iš kunigų luomo.²³

Vegetarizmo traktavimas kaip vienintelės mitybos formos pirminėje krikščionybėje nebuvo priimtinas. Žinoma, pirmaisiais amžiais būta bendruomenių, kurios nevalgė mėsos, būta ir šventų vyrų bei moterų, kurie buvo vegetarai, tačiau tai niekada nebuvo reikšminys, identifikuojantis krikščionį. Krikščionybė iš kitų religijų išsiskirdavo tikėjimu į Jėzų Kristų kaip Išganytoją. Apie tai rašoma Laiške Diogenui (II a.):

²¹ Čia derėtų pastebėti, kad paplitusi klaidinga nuomonė, jog vegetarai gali valgyti žuvį, tad aptariant Jėzaus valgytos žuvies klausimą gali kilti diskusijų. Tačiau tokia nuomonė kyla labiau dėl peskovegetarizmo propagavimo, ši vegetarizmo atmaina nelaikoma tikru vegetarizmu. Grynasis vegetarizmas nepraktikuoja nužudytų gyvūnų valgymo, tačiau leidžia valgyti gyvulinės kilmės produktus, pvz., pieną. Internetiniame tinklalapyje *Gyvenimo guru* teigiama: „Vegetarizmas yra tokia mitybos praktika, kai yra atsisakoma bet kokios mėsos, įskaitant žuvį, paukštieną, vėžiagyvius bei šalutinius skerdimo produktus [...] Vegetarizmas skirstomas į: 1. Griežtą (visišką tikrą), kai atsisakoma visų gyvulinės kilmės produktų; 2. Pusiau griežtą (dalinį), kada nevartojama mėsa, tačiau vartojami kiti gyvulinės kilmės produktai. [...] Semi-vegetarinės dietos: Peskovegetarai – lakto-ovo vegetarai, valgantys ir žuvį.“ Plačiau: *Vegetarizmas*, <http://www.gyvenimoguru.lt/mityba/vegetarizmas/>.

²² Plg. Розен, Беретарианство в мировых религиях, 15.

²³ *Nicene and Post-Nicene Fathers*, sudarė Philip Schaff ir Henry Wace, 14 t., *The Seven Ecumenical Councils* (Peabody: Hendricson publishers, 2004), 69.

„[krikščionys] įsikūrę ir graikų, ir barbarų miestuose, kam kokia dalia teko, laikydamiesi vietinių papročių, apdaro, mitybos ir visos gyvensenos, jie tvarko visą savo gyvenimą“²⁴. Taigi, kaip matome, laiško autorius nurodo, jog krikščionys maitinosi taip, kaip ir visi aplinkiniai gyventojai. Kita vertus, kalbant apie draudimą valgyti mėsą, buvo įžvelgiama labiau dvasinė prasmė, nei susilaikymas nuo mėsos kaip tokios. Pvz., Pseudo Barnabo laiške (II a. pr. Kr.) rašoma: „Mozė sakydamas: *Nevalgysite kiaulės, nei erelio, nei vanago, nei varno, nei jokio jūros gyvūno, kuris neturi žvynų*, suvokė tris pamokymus. Pagaliau pasakė jiems Pakartotame įstatyme: *Ir nustatysiu šitai tautai savo įstatymus*. Taigi ne Dievo įsakymas nevalgyti, bet čia veikiau Mozė kalbėjo dvasiškai. Kiaulė pasakė štai dėl ko: *nebendrausi*, – sakė, – su tokiais žmonėmis, kurie panašūs į kiaules, – tai yra, kai pertekę pamiršta Viešpatį, o kai ko nors trūksta – netrunka prisiminti Viešpatį. Kaip ir kiaulė: kai ėda, šeimininko nepažįsta, kai alksta – šaukia, o gavusi ir vėl tyli.“²⁵ Vegetarizmas nebuvo visuotinis Bažnyčios mitybos būdas, o tik paskirų individų pasirinkimas.

Apie krikščionybės ir vegetarizmo sąsajas kalbama ne tik naujuosiuose religiniuose judėjimuose ir ezoterikoje, tokių minčių pasigirsta ir tarp katalikų. Tiek religinės ir pasaulietinės bendruomenės, tiek tie pavieniai krikščionys, kurie stengiasi propaguoti vegetarinę mitybą, yra įsitikinę, kad mėsą valgyti draudžia Šventasis Raštas. Šiame ideologiniame mokyme remiamasi ir nuomone, kad ir pats Jėzus „Kristus duoda aiškius nurodymus (technologijas), kaip prižiūrėti save, maitintis, mąstyti, kad būtum sveikas ir laimingas, aprašo kūno pozas, kvėpavimus, valgymo ypatumus, inhaliacijas, purvo vonias ir net kaip pasigaminti klizmą iš moliūgo.“²⁶ Kad ir kaip paradoksalu, tokio tikėjimo galima aptikti ir tarp kai kurių krikščionių. Čia kalbama ne apie konvertitus, tuo dažnai tiki žmonės, jau daug metų lankantys bažnyčią.

Paradoksalu, kad naujieji religiniai ir ezoteriniai judėjimai, turintys savo šventuosius raštus (paprastai naujųjų apokrifų pavidalu), būdami atvirai nusistatę prieš krikščioniškąją doktriną, šiuo atveju bando solidarizuotis su krikščionybe. Šios grupės savąją pasaulėžiūrą aiškina remdamosi joms svetimu krikščioniškuoju Šventuoju Raštu. Žinoma, autentiškos egzegezės čia nesama, tačiau dažnai selektyviai panaudojamos Biblijos eilutės. Tokio pobūdžio mokymą taiko Krišnos sąmonės judėjimas, Ching Hai sekėjai, neognosticismo, ezoterikos ir pseudomokslų kryptys. Bendruomenės, neturinčios autentiškų šventųjų tekstų, savo mokymą vegetarizmo klausimais dažnai grindžia apaštalo Pauliaus žodžiais ar tais žodžiais, kuriuos Dievas išsako vienam ar kitam Senojo Testamento veikėjui. Išankstinė nuostata, priešinga Biblijos mokymui, šiuo atveju netrukdo švaistytis Biblijos citatomis, norint parodyti, kad jų skelbiamos tiesos yra ne iš piršto laužtos, bet jau nuo seno žinomos žmonijai. Toks teigimas paprastai palydimas ir antikrikščioniškų teiginių. Atsiranda kognityvinis disonansas,

²⁴ *Laiškas Diognetui* 5, 4, in *Bažnyčios tėvai: Antologija* (Vilnius: Aidai, 2003), 139.

²⁵ *Pseudo-Barnabo laiškas* 10, 1–3c, in ten pat, 99.

²⁶ *Jogiškieji Kristaus pamokslai*, https://www.sveikaszmogus.lt/Rytu_medicina-1406-Jogiskieji_Kristaus_pamokslai.

kurio paprastai nejaučia vegetarizmo apologetai. Naudodami krikščionišką Šventąjį Raštą, orientalistinio Jėzaus gerbėjai nepamiršta pridurti, kad krikščionys nebeišmano tikrojo Kristaus mokymo, neva tik pašaliečiai žino nuslėptą nuo kitų tiesą, nes ji atsiškleidžia per naujuosius apokrifus.

Išvados

Apžvelgus dalį kvazirytietiško pobūdžio mokymų paaiškėjo, kad teiginys, jog Jėzus Kristus buvo vegetaras, yra nepagrįstas. Nepaisant bandymų Jėzaus gyvenimą rekonstruoti, remiantis naujaisiais apokrifais, realių istorinių šaltinių apie Jėzaus Kristaus mitybos įpročius nesama. Teiginys, kad pirmieji krikščionys privalėjo būti vegetarai, neatitinka istorinių šaltinių. Aptarto kvaziorientalistinio mito apie Kristų ir vegetarizmą ideologija remiasi neautentiškais šaltiniais, vadinamaisiais naujaisiais apokrifais, arba tendencingais biblinio teksto iškraipymais. Šiam mokymui patvirtinti dažnai naudojamosi rytietiškais šaltiniais ir daromi paviršutiniški sugretinimai, iškraipantys autentišką krikščioniškąją kristologiją.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Adiradža, Dasa. *Harė Krišna vegetariniai valgiai*. International: The Bhaktivedanta Book Trust, 1994.
2. Beresnevičius, Gintaras. *Naujojo atgimimo išvakarės: Kontrsekuliarizacijos Lietuvoje kontūrai*. Vilnius: Aidai, 2005.
3. *Biblija, arba Šventasis Raštas*. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 1999.
4. Ching, Hai. *The Key of Immediate Enlightenment*. Taipei: International Association Publishing Co, 2007.
5. „Jogiškieji Kristaus pamokslai“. *Sveikas žmogus*. https://www.sveikaszmogus.lt/Rytu_medicina-1406-Jogiskieji_Kristaus_pamokslai.
6. „Laiškas Diognetui“. In *Bažnyčios tėvai: antologija*. Vilnius: Aidai, 2003.
7. „Pseudo-Barnabo laiškas“. In *Bažnyčios tėvai: Antologija*. Vilnius: Aidai, 2003.
8. *Nevartoti mėsos, žuvies etc.* <http://www.nitaigauracandra.lt/lt/mesos-valgymas>.
9. *Nicene and Post-Nicene Fathers*. Sudarė Philip Schaff ir Henry Wace. 14 t. *The Seven Ecumenical Councils*. Peabody: Hendricson publishers, 2004.
10. Raël. *Pranešimas perduotas mūsų protėvių*. Kaunas: Kopa, 2005.
11. *The Bible Authorized King James Version*. Oxford: Oxford university press, 1997.
12. *Vegetarizmas*. <http://www.gyvenimoguru.lt/mityba/vegetarizmas>.
13. Доулинг, Х. Леви. *Евангелие эпохи Водолея*. Санкт-Петербург: Институт метафизики, 2010.
14. *Мясоедение и закон кармы*. <https://www.planetaom.ru/myasoedenie-i-karma/>.
15. Нотович, Николай Александрович. *Неизвестная жизнь Иисуса Христа*. Донецк: Институт Культуры ДонНТУ, 2010.

16. Профет Элизабет Клер ir Профет Эрлин Л. *Реинкарнация: утерянное звено в христианстве*. Москва: Лонгфелло, 2007.
17. Розен, Стивен. *Вегетарианство в мировых религиях*. Москва: Philosophical book, 2008.
18. Рерих, Николай Константинович. *Избранное*. Москва: Советская Россия, 1979.
19. Эванс, Крейт. *Иисус и его мир: Новейшие открытия*. Москва: Эксмо, 2015.
20. Таксиль, Лео. *Забавная Библия*. <https://www.rodnovery.ru/knizhnaya-polka/340-taksil-leo-zabavnaya-bibliya>.
21. Тихон. Вегетарианство и его отличие от христианского поста. https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/ortodox/Article/Tih_VegPost.php.
22. Хасснайн, Фида М. *В поисках исторического Иисуса. Из апокрифических, буддийских, исламских и санскритских первоисточников*. Москва: Сатва, 2006.

Gauta: 2020 02 03

Parengta: 2020 03 26

THE QUASI-ORIENTAL MYTH ABOUT CHRIST: JESUS WAS A VEGETARIAN

S u m m a r y

The article raises the issue of the belief in public discourse that Jesus Christ was a vegetarian, which has no real answer in Catholic Christology. The work reveals ideas based on quasi-oriental-esoteric ideologies, often presented as authentic biblical and Christian truths. It also analyses the esoteric and oriental religious movements which, through a selective method of facts and biblical quotations, seek to prove that the authentic teaching of Jesus has been lost and the knowledge forgotten forever can be revealed only through the new apocrypha. The article seeks an authentic answer to the question "Was Jesus a Vegetarian?"

KEYWORDS: Quasioriental Mythology, Magical worldview in the Church, Pastoral Theology and Occultism, The Church's Approach to Pseudoscience.

Rimas SKINKAITIS – studijavo Popiežiškajame Grigaliaus universitete Romoje. Teologijos mokslų daktaras, profesorius Katalikų teologijos fakultete, Vytauto Didžiojo universitete. Mokslinių tyrinėjimų sritys: dogminė teologija, krikščioniškoji antropologija. Adresas: Vytauto g. 16, 70125 Vilkauskis. Tel. 861126543.

Rimas SKINKAITIS – graduated from Pontifical Gregorian University in Rome. Doctor in Theology, Professor at the Faculty of Catholic Theology in Vytautas Magnus University. Fields of scientific interest: dogmatic theology, Christian anthropology. Address: Vytauto g. 16, LT-70125 Vilkauskis. Cell phone: +37061126543.

Gabrielius Edvinas KLIMENKA – doktorantas Vytauto Didžiojo universitete. El. paštas: klimenka.gabrielius@gmail.com.

Gabrielius Edvinas KLIMENKA – doctoral student at Vytautas Magnus University. E-mail: klimenka.gabrielius@gmail.com.